

Dr. Arzu BALAN

CEZA HUKUKU TEORİSİNDE
‘META’MORFOZ:
‘TEHLİKE’ SUÇLARI

Dr. Arzu BALAN

**CEZA HUKUKU TEORİSİNDE
‘META’MORFOZ:
‘TEHLİKE’ SUÇLARI**

**ADALET YAYINEVİ
Ankara - 2025**

ADALET BASIM YAYIM DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Ceza Hukuku Teorisinde ‘Meta’morfoz: ‘Tehlike’ Suçları
Arzu Balan

Hukuk Yayınları Dizisi – 4408

Birinci Baskı : Aralık, 2025

ISBN : 978 – 625 – 377 – 622 – 0

ADALET YAYINEVİ

Merkez

Strazburg Caddesi No: 10/B Sıhhiye-Ankara
Tel : (0312) 231 17 00
Fax : (0312) 231 17 10

Dağıtım

Strazburg Caddesi No: 17/B Sıhhiye-Ankara

 : adalet.com.tr – adaletyayinevi.com
 : adalety@adaletyayinevi.com

İstanbul Şube

Mustafa Kemal Caddesi No: 60/C
(Anadolu Adliyesi Karşısı) Kartal-İstanbul
Tel : (0216) 305 72 81

Bursa Şube

Bursa Adliye Sarayı Zemin Kat Bursa

 : facebook.com/adaletyayinevi
 : twitter.com/adaletyayinevi

Sayfa Tasarımı:

Nimet Yıldız

Kapak Tasarımı:

Yasin Özbudak

Baskı:

ADA Matbaacılık Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Ahi Evran OSB Mah. Anadolu Cad. No: 4/1 06935 Sincan/Ankara
Tel: (0312) 385 54 10
Sertifika No: 44093

Bu çalışma, *var olma mücadelesi veren tüm çocuklara* adanmıştır.

TEŞEKKÜR

“Ceza Hukuku Teorisinde ‘Meta’morfoz: ‘Tehlike’ Suçları” adlı bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Programı kapsamında, danışmanım Doç. Dr. Muammer KETİZMEN ve değerli hocalarımla Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR, Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ, Doç. Dr. Önder TOZMAN ve Dr. Öğretim Üyesi Timuçin KÖPRÜLÜ’nün bulunduğu jüri önünde savunularak oybirliğiyle başarılı bulunmuştur. Bu eser, söz konusu doktora çalışmasının düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş hâlidir.

2014 yılında, 2547 sayılı Kanunun 35. maddesi uyarınca Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde başladığım akademik yolculuğumda, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ve daima cesaretlendiren, tüm süreç boyunca sadece rehberlik etmekle kalmayıp aynı zamanda akademik düşturu edinmemde yol gösteren Doç. Dr. Muammer KETİZMEN’e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tez izleme komitesinde yer alarak görüşleriyle araştırmamı derinleştiren Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR ve Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ’ye, tez savunmasında yer alarak katkı sağlayan Doç. Dr. Önder TOZMAN ve Dr. Öğretim Üyesi Timuçin KÖPRÜLÜ’ye en içten teşekkürlerimi sunarım.

Doktora araştırmalarım sırasında sağladığı burs desteğiyle yalnızca bilimsel üretimime süreklilik kazandırmakla kalmayıp, düşünsel yoğunlaşmamı derinleştirecek imkânlar sunarak hayatıma anlamlı bir dokunuş yapan TÜBİTAK’a, verimli bir yıl geçirmeme vesile olduğu için çok teşekkür ederim.

Köln Üniversitesi’ndeki danışmanım Prof. Dr. Martin WAßMER’İN, Köln Üniversitesi Ceza Hukuku Enstitüsünde sağladığı imkanla eşsiz bir yıl geçirdim. Prof. WAßMER’E, güveniyle beraber misafirperverliği ve akademik olarak sağladığı sonsuz desteği için müteşekkirim. *Mein Doktorvater an der Universität zu Köln, Prof. Dr. Martin WAßMER, hat es mir ermöglicht, ein einzigartiges Jahr am Institut für Strafrecht der Universität zu Köln zu verbringen. Ich möchte mich bei Prof. WAßMER für sein Vertrauen und seine Gastfreundschaft bedanken, die Köln zu meinem Zuhause gemacht haben, und für seine unermüdliche Unterstützung bei der Erweiterung des Zugangs zu meiner Bibliothek.*

Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Başkanı ve halen Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyesi olan Prof. Dr. Çetin Arslan'a, kapsayıcı ve destekleyici tavrıyla kürsü ortamını huzurlu ve verimli bir çalışma alanına dönüştürdüğü ve kütüphanesinden yararlanmama imkân tanıdığı için teşekkür ederim. Ayrıca süreç boyunca desteğini esirgemeyen ve her an yanımda olduklarını hissettiren değerli mesai arkadaşlarım Dr. Yağmur Müge Erdoğan, Arş. Gör. Eylül Erdem Hacıömeroğlu, Arş. Gör. Suzan Karakoyun, Arş. Gör. Sefa Ata ve Arş. Gör. Melike Öztürk'e de en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki çalışma ortamını bir dost meclisine dönüştüren arkadaşlarıma teşekkür etmek isterim. Akademinin çoğu zaman yalnızlaştırıcı havası içerisinde, onların dostluğu her şeyi bambaşka bir hâle getirdi. Zihnimizdeki karmaşayı denetlerken yaptığımız anlamlı sohbetler, tezimin en kritik anlarında verdikleri destekler, bilinç akışlarımız, Leffe eşliğinde buluşmalarımız, birlikte kurduğumuz büyük planlar ve küçük ama yürekten gelen kahkahalarımız için Dr. Ezgi Sevinçhan Kurun'a, Dr. Azer Sumbas'a ve Arş. Gör. Damla Ercan'a müteşekkirim. Odadan odaya devam eden sohbetler ve kahve molalarındaki keyifli anlar için Arş. Gör. Elif Kumru Paksoy'a teşekkür ederim. Kütüphane günlerimin vazgeçilmezi, tezin gerçekten bitebilen bir şey olduğunu bana her defasında hatırlatan Av. Dr. Aslıhan Kart Altun'a eşliği ve desteği için derin minnettarlığımı ifade etmek isterim. Burada tek tek yazamayacağım kadar çok ve gerçek anı için ise kalpten teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin tamamlanma sürecinde katkılarıyla bana güç veren, Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tanışma fırsatı bulduğum değerli arkadaşım Arş. Gör. Tahsin Mavzer'e desteği ve tezi okuyarak gösterdiği sabır için en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin son aşamasında Avrupa yakasında bana çalışma imkânı sağlayarak sıcak ve destekleyici bir ortam sunan değerli dostlarım Burcu Tiryaki Gezmen ve Ali Alp Gezmen'e; ayrıca bu süreçte neşeleriyle bana eşlik eden Luna, Bitter ve Fibi'ye içtenlikle teşekkür ederim. Tezimin kitaplaşma sürecinde Gezmen ailesinden aldığım bu son dönemdeki desteği anmamak eksik kalacağından, kendilerine minnettarlığımı özellikle ifade etmek isterim.

Köln'ün bana kazandırdığı değerli meslektaşlarım Dr. Deren Şefika Gündüz, Dr. Buket Günay Alkan, Dr. Hande Gür Orcan ile misafirperverliğiyle her daim yanımda olan Bora Uçar'a, birlikte geçirdiğimiz kıymetli

anlar ve verdikleri destek için derin minnettarlığımı ifade etmek isterim. Her birinin dostluğu ve katkısı, bu süreci ve orada geçen eşsiz zamanı benim için daha anlamlı ve unutulmaz kılmıştır.

Dershane yıllarından bugüne kadar yanımda olan dostlarım Dr. Öğretim Üyesi Dilara Buket DİDİN ve Av. Neşe ÖZKAN OĞLU'na, bana verdikleri güç ve destek için içtenlikle teşekkür ederim. Üçler olmuş dörtler derken, birlikte büyümenin ve çoğalmanın mutluluğuyla yanımda olduğunuz için minnettarım.

Değerli arkadaşım Arb. Av. Cansu Deveci'nin süreç boyunca sunduğu destek kelimelerle ifade edilemeyecek kadar kıymetlidir. Onun dostluğunu tanımış olmak ve şefkatini İpek Deveci ile paylaşmak benim için eşsiz bir kazanımdır. Varlığı ve bana hissettirdiği güven duygusu için minnettarlığımı ne şekilde dile getirsem yetersiz kalacaktır.

Doktora sürecini yaşayan herkes için hayatın en önemli anahtar kelimesi 'tez'dir. Öyle ki buluşma(ma)ların, görüşme(me)lerin, anlamlı ve/veya kısım kısım bir o kadar manasız tüm diyalogların alt metninde hep o "bitesice tez" ifadesi yer alır. Sürecin bir parçası olan herkese ifade etmek isterim ki bu yükü hep birlikte taşıdık. Adınızı görememiş olmanız, yokluğunuzdan değil çokluğunuzdandır. Bilakis, varlığınız boşluğun bir yerlerinde, tam da yerli yerlerinde durmakta, o yerin en kıymetli parçalarından birini oluşturmaktadır.

Almanya'daki ailem Seyfeddin ve Fatime Özer'e, her gidişimde kapılarını sonuna kadar açarak bana aile sıcaklığını hissettirdikleri ve misafirperverlikleriyle çalışmalarımı huzur içinde sürdürmeme vesile oldukları için en derin şükranlarımı sunarım. Sıcak ve nazik yaklaşımları, bu yolculuğumun en kıymetli desteklerinden biri olmuştur.

Ailemin her bir ferdine, bana verdikleri güven ve destek için en içten teşekkürlerimi sunarım. Mücadele azmini öğreten anneme, merhameti ve vicdanı aşılayan babama duyduğum minnet, kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyüktür. Ayrıca bana büyük bir aile armağan eden Zeliha ve Mehmet Balan'a, varlıklarıyla hayatıma kattıkları değer için sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	7
İÇİNDEKİLER	11
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

NEOLİBERALİZMDE TEHLİKENİN MERKEZİLEŞMESİ VE METALAŞMASI

I. BÖLÜMÜN KONUSU VE AMACI.....	27
II. TEHLİKENİN YAPISAL İŞLEVİ	29
III. DÖNÜŞÜM: NEOLİBERALİZMLE GELEN SOSYO-EKONOMİK BELİRSİZLİK	37
A. Neoliberalizme Çıkan Yolda Tarihsel Dönemeçler	39
1. Fordist Sabitlik	40
2. Altın Dönem: Ford-Keynesyen Uzlaşısı.....	47
3. Örgütlü Modernlik Üzerinden Altın Döneme Bakış	51
4. Post-Fordist Esneklik.....	56
5. “Uzlaşıdan” Örgütlü Modernliğin Çözülüşüne Geçiş	61
B. Neoliberalizmler Arasından Bir Seçim	66
1. Neoliberalizm ve Devletin Cezalandırıcı Yapısı.....	75
2. Neoliberalizmde Cezalandırmanın Yükselişi	85
3. Neoliberalizmde Tehlikenin Metalaşması ve Merkezileşmesi Eğilimi	90
4. Neoliberalizmde Sosyal Güvenlikten Ulusal Güvenliğe Geçiş	96
C. Neoliberalizmde Tehlikenin Merkezileşmesi ve Metalaşması: Sonuçlar	102
1. Neoliberalizmin Sosyolojik Görünümü Olarak Risk Toplumu Söylemi	105
2. Hukuki Neticeler ve Hukuku Düzenleyici Etkiler	112
a. Riskin Özel Hukukta Dağılımı: Kusursuz Sorumluluk ve Sigorta Hukuku	116
b. Kamu Hukukunda Risk Rejimi: Güvenlik Paradigmasının Yapısal Unsurları	122
i. Olağanüstü Hâlin Olağanlaşması	125
ii. Kamu Düzeni Fetişizmi	131
iii. Düşman Ceza Hukuku.....	142
ARA SONUÇ	147

İKİNCİ BÖLÜM

RİSKİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YÖNETİLMESİ BİÇİMLERİNİN
CEZA HUKUKUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

I. BÖLÜMÜN KONUSU VE AMACI.....	149
II. TEHLİKE: “CEHALETİN ÇOCUĞU”	150
A. Kavramsal Olarak Tehlike	154
B. Tehlikeyi Açıklayan Diğer Kavramlar.....	157
1. Zarar	158
2. Olanak, Olasılık, Olabilirlik ve Zorunluluk.....	162
3. Tesadüf	169
4. Risk	171
III. RİSKİN BİLGİSEL İNŞASI.....	176
A. Tehlikeyi Rasyonel Hale Getiren Ölçü Birimi: Risk	179
B. Risk Değerlendirme Yöntemleri: Teorik Yaklaşımlar ve Hukuki İzdüşümleri	183
1. Karar Teorisi	185
2. Deterministik (Belirlenimcilik) – İndeterministik (Belirlenemezlik) Korelasyonlar.....	188
3. Sosyo-Psikolojik Yöntem.....	192
C. Risk Yönetimi: Kontrol ve Önleme.....	196
1. Kontrol	199
2. Önleme.....	202
IV. RİSK YÖNETİMİ PERDESİNİN ARDINDAKİ CEZA HUKUKU: ÖNLEMEYLE MASKELENMİŞ KONTROL MEKANİZMALARI.....	203
A. Ceza Hukukunun İşlevselliği	204
B. Önleyici Paradigma	208
C. Ceza Hukukunda Tehlikenin Bazı İzdüşümleri	212
1. Hazırlık Hareketi	214
2. Teşebbüs	220
3. İzin Verilen Risk	224
ARA SONUÇ	229

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA HUKUKUNDAKİ DÖNÜŞÜM VE TEHLİKE SUÇLARI TEORİSİ

I. BÖLÜMÜN KONUSU VE AMACI.....	233
II. SUÇ GENEL TEORİSİNDE TEHLİKE KAVRAMININ TEORİK TARTIŞMALARI VE RİSK DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİYLE İLİŞKİSİ.....	234
A. Ceza Hukukunda Tehlike: Değerlendirme Yargısı (Gefährdungsurteil) mı, Nesnel Durum (Gefährdungszustand) mu?.....	235

B. Tehlike Suçlarında Müdahale Eşiği: Tehlike Olasılık Yargısı mıdır (Möglichkeitssurteil)? Yoksa Yüksek Olasılık/İhtimal Yargısı mıdır (Wahrscheinlichkeitssurteil)?	239
C. Tehlike Teorileri	247
1. Sübjektif Teori	247
2. Objektif Teori	251
3. Normatif Teori	255
4. Karma Görüş	262
D. Ceza Hukukunda Tehlike Değerlendirmesinin Biçimsel Ölçütleri	263
1. Ağır Tehlike ve Muhakkak Tehlike	263
2. Büyük ve Yakın Tehlike	272
E. Tehlikenin Zamanı: Ceza Hukukunda Müdahale İçin Zamansal Ölçütler	277
1. Ex-ante	280
2. Ex-post	283
F. Tehlikenin Ölçülmesinde Dikkat ve Özen Yükümlülüğünün Rolü	286
III. CEZA HUKUKUNDAKİ METAMORFOZUN YAPISAL İNŞASI: TEHLİKENİN YÜKSELİŞİNE DAİR TEORİK BİR İNCELEME.....	291
A. Metamorfozun Yapısal İnşası.....	292
1. Olağanüstü Hâlin Olağanlaşması	293
2. Kamu Düzeni Fetişizmi	295
3. Düşman Ceza Hukuku	297
B. Tehlikenin Önlenemez Yükselişinin Suç Genel Teorisindeki Görünümleri	298
1. Tehlikenin Suç Genel Teorisindeki Belirsizliğine Bakış	300
a. Somut Tehlike	302
b. Soyut Tehlike	304
2. Korunan Yeni Hukuki Değerler ve Uluslararasılaşan Korunan Değerler	307
3. Hareket ya da Post-Fordist Esneklik	315
4. Netice	320
a. (Asil) Zarar Suçu – (Külkedisi) Tehlike Suçu	322
b. Neticeli Suç- Sırf Hareket Suçu	329
5. Nedensellik Bağı ya da Sürünen Determinizm (Creepling Determinism)	333
6. Fail ya da Düşman Ceza Hukuku	339
7. Suçun Maddi Konusu ya da Tehlikenin Metalaşması	343
ARA SONUÇ	348

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEHLİKE SUÇLARININ TÜRLERİ VE YAPISAL DÖNÜŞÜMÜ

I. BÖLÜMÜN KONUSU VE AMACI.....	353
II. MUĞLAKLIK MEKANİZMASI: GELENEKSEL TEHLİKE SUÇLARI	354
A. Neticeye Yönelik Tehlikeye Düşürmenin Somutluğu ile Harekete Yönelik Tehlikelilik Arasında Soyutluk Ayrımı	356
B. Tehlikenin Meşruluğu Krizi.....	359
1. Saldırı Paradigması (Angriffsparadigma)	366
2. Korunan Hukuki Değerin İhlali (Rechtsgutsverletzung)	369
C. Somut Tehlike (Tehlikeye Düşürme) Suçlarında Temel Tartışmalar	375
1. Korunan Hukuki Değer	377
2. Somut Tehlike Suçlarında Hareket.....	379
a. Hareketin Somut Tehlikeliliği	380
b. Netice Olarak Somut Tehlike ya da Somut Tehlike Neticesi.....	383
3. Somut Tehlikenin Hukuki Niteliği	389
D. Soyut Tehlike (Tehlikelilik) Suçlarında Temel Tartışmalar	392
1. Soyut Tehlike Suçlarının Sınıflandırılmasına Yönelik Görüşler	394
a. Frankfurt Okulu	394
b. Kindhäuser'ın Görüşü: Güvenliğin Sağlanması.....	397
2. Soyut Tehlike Suçlarının Meşruluğunu Açıklayan Teoriler	404
a. Karine Teorisi	405
b. Genel Tehlikelilik Teorisi	407
c. Teorilere Yönelik Değerlendirme	409
3. Korunan Hukuki Değer	414
4. Soyut Tehlike Suçlarında Hareket	417
III. RİSK SUÇLARI	419
A. Elverişlilik Suçları (Eignungsdelik).....	422
B. Kümülatif Suç	425
C. Hazırlık Suçları.....	428
ARA SONUÇ	429
SONUÇ.....	435
KAYNAKÇA	447

GİRİŞ

Canlı bir organizmanın köklü değişimi, yalnızca fizyolojik dönüşümle sınırlı kalmaz; aynı zamanda ruhsal, toplumsal ve çevresel yansımalarıyla çok katmanlı bir süreçtir. Tek boyutlu bir geçişten ziyade, yaşamın farklı alanlarına yayılan bütünsel bir başkalaşımdır. Bu nedenle böyle bir evrimi ifade etmek için kullanılan kavram “metamorfoz”dur. Metamorfoz, bir hâlden başka bir hâle geçişi, köklü ve geri dönülmez dönüşümleri dile getirir.¹ Metamorfoz, biyolojide kelebeğin, kurbağanın veya sineğin yaşam evrelerinde görülen biçimsel değişimlere işaret etse de kavram yalnızca doğa bilimlerine özgü değildir. Aynı zamanda toplumların siyasal, ekonomik ve sosyal yapılarındaki köklü kırılmaları da anlatır.² Biz de kavramı, ceza hukukunun geçirdiği yapısal dönüşümü bütüncül bir bakışla ifade etmek için başlığa ve çalışmamızın merkezine yerleştirdik.

Bu noktada Franz Kafka’nın *Dönüşüm* (*Die Verwandlung*) adlı eseri özel bir anlam taşımaktadır. Zira eser, metamorfozun bireysel bedenden toplumsal düzene nasıl sirayet ettiğini en güçlü şekilde gözler önüne serer: Romanın başkahramanı Gregor Samsa, bir sabah kendini bir böceğe dönüşmüş olarak bulur. Önceleri bu dönüşümün geçici olduğunu düşünen Gregor, her geçen gün yeni hâline daha fazla uyum sağladığını fark eder. Fakat bu değişim yalnızca onun bedeniyle sınırlı kalmaz; aile ilişkilerini, ekonomik düzeni ve toplumsal bağlarını da altüst eder. Kafka’nın bu kurgusu, bireysel dönüşümün toplumsal ve normatif düzeni kırma kapasitesini göstermesi açısından

¹ Süreyya İlkılıç, “Franz Kafka’nın Dönüşüm Adlı Eserindeki Dönüşümler”, *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 2, 2020, s. 386.

² Böceklerde gözlemlenen metamorfoz, bu çalışmanın doğrudan inceleme konusu olmakla birlikte, dönüşüm olgusunun anlaşılması açısından önemli bir analogi sunduğu görülmektedir. Metamorfoz, biyolojik düzlemde iki temel sistem üzerinden gerçekleşmektedir: sinir sistemi ve endokrin sistemi. Bu iki sistem arasından özellikle endokrin sistem aracılığıyla meydana gelen değişim, kanda ve hormon düzeylerinde gerçekleştiği için zamana yayılan, kademeli bir dönüşüm sürecini gerektirmektedir (Neşe Keskin & Ferit Turanlı, “Metamorfik Hormonlar, Oluşumları ve Böcek Başkalaşımındaki Roller”, *EÜ ZFD*, Cilt:58, Sayı:1, s. 296.) Bu biyolojik dönüşümün dinamikleri, toplumsal metamorfozların da anlık değil, sistemli ve çok katmanlı süreçler sonucunda meydana geldiğini kavrayabilmek için işlevsel bir model sunmaktadır. Franz Kafka’nın *Dönüşüm* adlı eserinde belirlenen bireysel metamorfoz deneyimi ise, dönüşümün yalnızca fiziksel değil, psikolojik ve toplumsal boyutlara da sirayet eden çok yönlü bir yapı taşıdığını edebi düzlemde ortaya koymaktadır (Franz Kafka, *Dönüşüm*, çev. A. Cemal, İstanbul, 2004).

dan ceza hukukunun yapısal değişimlerini anlamak için güçlü bir metafor işlevi görmektedir. Gregor, daha önce iflas etmiş babasının, hasta annesinin ve çocuk yerine koyduğu kız kardeşinin tüm yükünü üstlenmişken, dönüşümüyle birlikte bu roller tersine döner. Aile üyeleri, onun yokluğunda var olmayı öğrenir, hatta onun varlığını yok sayarak kendi hayatlarını yeniden kurarlar. Böylece Gregor'un metamorfozu, sadece bireysel değil, bütün bir ailenin kaderini dönüştüren bir sürece dönüşür.

Gregor'un yaşadığı bu dönüşüm dört aşamada okunabilir: İlk aşama, bedenindeki yapısal değişimdir; fizyolojik ve maddi bir dönüşüm. İkinci aşama, bu dönüşümün olağanüstülüğünü ifade eder; hayatın akışından sapmayı, olağanüstü olanın olağan hâle gelişini ve bunun yarattığı psikolojik kırılmaları yansıtır. Üçüncü aşama, dönüşümün çevreye yayılmasıdır; aile ilişkilerinin, sosyo-ekonomik yapının ve işlevlerin değişmesi. Dördüncü aşama ise Gregor'un dönüşümünün tamamlanması ve ölümüyle gerçekleşir.³ Bu son aşama, bireyin "tehlikeli sınıf"a dâhil edilmesini ve tecridini sembolize eder. Kafka'nın "ungeheueres Ungeziefer" ifadesi, Gregor'un artık aile içinde yeri olmayan, değersizleştirilmiş ve güvenlik adına yok sayılabilecek bir varlık olarak damgalandığını anlatır.⁴ Bu damgalama, onun hem "aylak" hem de

³ Gregor Samsa'nın bir sabah böceğe dönüşmüş olarak uyanması, edebiyat kuramcıları ve eleştirmenler tarafından iki temel perspektiften analiz edilmektedir. İlk yorum, Gregor'un ailesi karşısında üstlendiği ağır sorumlulukların —özellikle ekonomik yükümlülüklerin— neden olduğu ezilmişlik duygusuyla ilişkilidir. Bu bağlamda, Gregor'un böceğe dönüşmesi, ailesi için bir yük haline gelen ve insanlık onurundan uzaklaştırılan bireyin metaforik bir ifadesi olarak değerlendirilir. İkinci yorum ise daha geniş bir varoluşsal çerçevede ele alınmaktadır. Buna göre, Gregor'un dönüşümü, bireyin modern toplumda kendisine, emeğine ve yaşamına yabancılaşmasının radikal bir sonucu olarak yorumlanır. Böceğe dönüşme, bireyin kendine yabancılaşarak toplum nezdinde ve kendi gözünde hiçleşmesini simgelemektedir (Hatice Kübra Ergin, "Atölye Çalışmalarıyla Kafka'yı Anlamak: Dönüşüm Adlı Eserine Disiplinlerarası Bir Yaklaşım Örneği", *İdil Dergisi*, Cilt:5, Sayı:20, s. 95).

⁴ Gregor'un iş hayatında yaşadığı sorunlar nedeniyle kendisine yabancılaştığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. (Serpil Öztürk & Bilge Çipe, "Kafka, Metamorfoz ve Emegin Yabancılaşması," *DEÜSBED*, Cilt:22, Sayı:1, 2020, s. 108). Yabancılaşma, Marx'ın teorisinde, bireyin emeğini kapitalist sistemde satarken, sadece iş gücü olarak varlık bulması ve emeğinin ürününden yabancılaşması olarak tanımlanmaktadır. Kapitalist sistemin hukuki çerçevesi, bireyi hem kişisel hem de toplumsal düzeyde yabancılaştırarak, bireyin özgürlüğünü ve insani değerini yok saymaktadır. Gregor'un yabancılaşması, Marx'ın teorisinde emeğin yabancılaşması olarak açıklanırken, bu durum evrensel hasım kavramıyla da ilişkilendirilebilir. Kapitalist sistemde birey, yalnızca ekonomik olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de bir *hasım*la karşı karşıyadır; bu 'hasım' ise, onu sürekli olarak meta haline getiren, iş gücünü bir araç olarak kullanan ve insanı kendi özgürlüğünden mahrum bırakan toplumsal ve hukuki düzenin kendisidir. Gregor'un hikayesi, evrensel hasım kavramının somut bir örneği olarak, bireyin bu düzen tarafından nasıl sürekli bir yabancılaşmaya itildiğini ve toplumsal yapılar tarafın-

“düşman” olarak görülmesine yol açar. Böylece Gregor’un odasına kapatılması, yalnızca bir aile içi tecrit değil, aynı zamanda güvenlik adına yaratılan rasyonel bir risk alanı olarak da okunur. Dolayısıyla bireysel bedenden toplumsal düzenin inşasına uzanan bu süreç, modern ceza hukukunun geçirdiği yapısal dönüşümle analogi kurmayı mümkün kılmaktadır.

Kafka’nın anlattığı dönüşüm, bireysel bir yabancılaşma ekseninde yer alıp onun ötesine geçerek, toplumsal ve normatif düzeyde de uyumlaşmayı konu alan köklü değişimleri içeren bir süreçtir. Gregor Samsa’nın hikâyesi, modern toplumda güvenlik anlayışının, normların ve toplumsal düzenin nasıl yeniden kurulduğuna analogik bir eleştiri sunulmasına imkân tanımaktadır. İşte bu nedenle, ceza hukukunun geçirdiği dönüşümleri anlamak için güçlü bir metafor sunar. Gregor’un bedeniyle başlayan dönüşüm nasıl aileye, çevreye ve topluma yayıldıysa, ceza hukuku da tarihsel süreç içerisinde yalnızca kendi normatif çekirdeğinde değil, toplumsal bağlamında da köklü bir metamorfoz yaşamaktadır. Bu noktada, hukukun geçirdiği dönüşümün salt normatif değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik yapı ile iç içe geliştiği vurgulanmalıdır.

Ceza hukuku, zamanla liberal ideolojiyle bağdaşmayan bir yöne evrilmiştir. Öncelikle, ceza hukukunda yaşanan bu dönüşümün yeterince kavranmadığı ya da bilinçli biçimde görmezden geldiği ifade edilmelidir. Ancak bu yok sayma pratiği, ceza hukukunu liberal paradigmada tutma yönündeki bir çağrı olarak değerlendirilse dahi, dönüşümün maddi varlığını ortadan kaldırmamaktadır. Ceza hukukundaki yapısal dönüşüme yönelik bilinçli direnç, Gregor’un fiziksel dönüşümüne rağmen insan zihnini muhafaza etme iradesinde olduğu gibi, gerçekliğe etki etme kapasitesinden yoksundur. Hukuksal dönüşüm, salt bilinç düzeyindeki ideolojik itirazlarla durdurulamayacak ölçüde derinleşmiştir. Bu bağlamda, ceza hukukunda da Gregor’un ki kadar köklü bir metamorfozun varlığı inkâr edilemeyecek düzeydedir.

Dönüşüm süreci, ceza hukukunun geleneksel ilkelere bağlı kalmaksızın, mevcut pratikleri dikkate alarak yeni normatif yapıları inşa etmesini zorunlu kılmaktadır. Sieber de değişen sosyo-ekonomik koşullar bağlamında devlet kuramının dönüşüm geçirdiğini ifade etmektedir. Sieber’in değerlendirmesi, ceza hukukunun mevcut yapısının, dönüşen toplumsal bağlamlara artık yanıt veremediğini göstererek, hukuki normların yeniden inşasına duyulan ihtiyacı açıkça gözler önüne sermektedir. Elbette ki ceza

dan nasıl dışlandığını göstermektedir. Evrensel hasım kavramı ve tanımı için bkz. Mark Neocleous, *Evrensel Hasım*, İstanbul, 2016, s. 11-12.

hukukunun normatif çerçevesi, değişen toplumsal ve ekonomik dinamikler doğrultusunda yeniden şekillendirilmelidir. Bu güçlü ve önlenemez talep hem teorik hem de pratik açıdan elzemdir.⁵ Dolayısıyla, ceza hukukunun geleceğini tartışmak, kaçınılmaz biçimde neoliberalizmin ve risk toplumunun dinamiklerini tartışmak anlamına gelmektedir.

Ceza hukuku literatüründe yapılan çalışmalarda, özellikle sosyo-ekonomik yapıdaki dönüşümlerin yeterince dikkate alınmadığı gözlemlenmektedir. Bu eksiklik, kimi zaman bilinçli bir metodolojik tercih olarak ortaya çıkmakta; kimi zaman ise hukuk disiplininin yalnızca normatif bir düzlemde kalması gerektiğine dair yerleşik kabullerden beslenmektedir. Bu tez, bu ana akım yaklaşıma alternatif bir bakış geliştirmeyi amaçlamakta; ceza hukuku kurumlarının sadece pozitif normlar ekseninde değil, aynı zamanda tarihsel, sosyolojik ve özellikle de sosyo-ekonomik bağlamları içinde incelenmesi gerektiği tezini ileri sürmektedir. Bu kapsamda, çalışmada izlenen yöntem, klasik normatif yaklaşımların ötesine geçerek, öğretiye eleştirel ve disiplinlerarası bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Normatif aktarımlarla birlikte, ceza hukuku kurumlarının tarihsel evrimlerini ve sosyo-ekonomik koşullarla olan ilişkilerini açığa çıkarmak, bu tezin temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, ceza hukukunun geçirdiği dönüşümün yalnızca normatif değişimlerle sınırlı kalmadığını; aksine, hukuk normlarının toplumsal yapıdaki metamorfozla eşzamanlı olarak yeniden biçimlendiğini ileri sürmektedir. Zira ceza hukukunun yapısal dönüşümü, ekonomik ve toplumsal metamorfozun hem sonucu hem de tezahürüdür. Bu çifte dönüşümü analiz edebilmek için hukukun içinde yeşerdiği toplumsal bağlam ele alınmalıdır.

Süreç neoliberalizmin merkezine oturmaktadır. Neoliberalizm, pazar ekonomisini ve serbest piyasa ilkelerini ön planda tutan; devletin müdahalesini sınırlayan, özelleştirmeyi teşvik eden ve piyasa mekanizmalarını güçlendiren politikaların bütünüdür. Ancak yalnızca ekonomik bir dönüşüm değildir. Neoliberalizm; güvenlik, risk ve cezalandırma mantığının yeniden örgütlenmesidir. Neoliberal mantık, zararların ortaya çıkmasını beklemek yerine önleyici müdahaleleri zorunlu kılmaktadır. 1970'lerde yaşanan toplumsal, ekonomik ve politik krizler, kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır. Güvenlik ihtiyacını karşılamak üzere yeni

⁵ Ulrich Sieber, "Ceza Hukukunun Değişimi, Ceza Hukukunun Sınırları-Temeller ve Öngörüler: Max Plank Enstitüsündeki Yeni Ceza Hukuku Araştırma Programı", Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku, ed. Feridun Yenisey, Salih Oktar, Zehra Başer Doğan, çev. Feridun Yenisey, Ankara, 2021, s. 48.

yöntemler geliştirilmiştir. Piyasanın serbestleştirilmesi ve sosyal devletin geri çekilmesi, artan eşitsizliklerle birleşerek yeni bir “güvenlik talebi” doğurmuştur. Talepler, cezalandırma pratikleri ve kontrol mekanizmalarıyla karşılanmıştır. Bu bağlamda tehlike ve risk kavramları, neoliberal politikalarda merkezi bir konuma yerleşmiştir. Tehlike sürekli bir tehdittir ve bu tehdide karşı sürekli halde önlem alınmalıdır. Aksi hâlde telafisi mümkün olmayan kayıpların yaşanacağı varsayılır. Böylece güvenlik, sistemin hem amacı hem de aracı haline gelir. Neoliberalizmde güvenlik devleti anlayışıyla içsel tehditler sürekli biçimde tanımlanır ve olağanüstü hâl benzeri önleyici mekanizmalar devreye sokularak erken uyarı sistemleriyle müdahale araçları meşrulaştırılır. Diğer bir ifadeyle neoliberalizmin hegemonik yapısı, tehlike, güvenlik ve önleyicilik arasındaki ilişkiyle şekillenir.

Neoliberal güvenlik anlayışı tehlike ve risklerin metalaştırılmasına dayanır. Bu süreç, toplumsal düzeyde hegemonya kurma işlevini de yerine getirir. Neoliberalizmin güvenlik paradigması, tehlikelerin ve risklerin metalaştırılması yoluyla toplumsal kontrolün pekiştirilmesini mümkün kılmaktadır. Güvenlik endüstrisinin büyümesi de bu metalaşma sürecinin bir sonucudur. Bu noktada, güvenlik kavramının aynı zamanda bir ekonomik sektör olarak büyüdüğünün altı çizilmelidir.

Neoliberalizmde ekonomik paradigma, bireyleri rekabetçi, girişimci ve risk üstlenmeye eğilimli aktörler olarak konumlandırır. Güvenlik anlayışı bireyleri riskleri öngörme ve yönetme sorumluluğu çerçevesinde yeniden inşa eder. Bu bağlamda hukuk, özellikle de ceza hukuku, toplumsal düzenin korunmasında önleyici bir yaklaşımı benimseyerek bireysel sorumluluğu merkezine almıştır. Her birey, karşılaşılabileceği tehlikeleri öngörerek yaşamını buna göre düzenlemekle yükümlü kılınmıştır. Yapısal olarak mekanizma kişisel sorumluluk bilincini güçlendirmeyi ve risklerin yönetimini bireysel yükümlülükler üzerinden gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Neoliberalizm bağlamında tehlikenin merkezileşmesi ve metalaşması, hukuki normların odağına bu şekilde yerleşmiştir. Hukukun ideolojik bir aygıt olarak rol üstlenmesi ve baskı mekanizması niteliği de bu yapı itibarıyla daha görünürdür. Özel hukukta kusursuz sorumluluk hallerinin yaygınlaşması, ceza hukukunda ise tehlike suçlarının kapsamının giderek genişlemesi bu dönüşümün somut göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Böylece ceza hukuku, liberal paradigmada öngörülme-ye-ye ölçüde genişlemiş ve önleyici güvenlik rejiminin merkezine yerleşmiştir. Artık suç tipolojileri, zarar neticesine bağlı dar nedensellikten ziyade karineye dayalı ve varsayımsal sonuçlarla açıklanır hale gelmiştir.

Ceza hukuku ve toplumsal düzen arasındaki ilişki cezai normların, normatif sınırlarına geleneksel şekilde uymayan yönetsel araçlarla risk yönetimi ve güvenlik söylemleri ekseninde yeniden yapılandırılmaktadır. Böylelikle önlenabilir riskler ya da soyut tehlikeler, ceza hukukunun merkezine, kullanımı yaygın ve olağan hale gelmiş biçimde taşınmıştır. Bütünsel bir bakış açısıyla hukuk bu şekilde tezahür eden tehlikeler ve risklerin yönetimi üzerine yeniden inşa edilmektedir. Bu yeniden inşa süreci, ceza hukukunu klasik yaptırım hukuku olmaktan çıkarıp güvenlik hukukunun bir alt sistemi haline getirmektedir.

Çalışmanın temelini oluşturan “tehdike” kavramı da tıpkı neoliberalizmin yapısal özelliklerini taşımaktadır. Her iki kavramında başat özelliği muğlak olmalarıdır. Ancak serbest piyasa ekonomisinin gereksinimleri doğrultusunda, bu tür belirsiz kavramların sınırlandırılması ve mübadeleye konu edilebilir hale gelmesi de zorunludur. Aksi halde tehlikelerle mücadelenin ekonomik ve pratik açıdan verimliliği ve sürdürülebilirliği ortadan kalkacaktır. Bu noktada, tehlikeyi metalaştıran ölçüt olarak “risk” kavramı devreye girmektedir. Risk, belirsizliği ölçülebilir hale getirerek tehlikeyi ekonomik ve hukuki düzenin “*yönetilebilir*” bir unsuruna dönüştürmektedir. Çalışmanın ilk bölümü, disiplinlerarası bir yaklaşımla neoliberalizmin bu özelliklerini ve tehlikeyi merkezileştirip metalaştıran yapısını ele almakta; hukukun geçirdiği dönüşümün kamu hukuku özelinde nasıl gerçekleştiğini irdelemektedir.

İkinci bölümde, tehlike ve risk kavramları birlikte incelenmekte ve bu çerçevede “risk toplumu” söylemi neoliberalizmin sosyolojik bir karşılığı olarak ele alınmaktadır. Risk toplumu yaklaşımı, risklerin yalnızca toplumsal tehditlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda politik içerik taşıdığını göstermektedir. Buna göre risk, tehlikenin rasyonel biçimde formüle edilmiş, ölçülebilir ve ekonomik değeri olan bir türevi olarak ortaya çıkmakta; piyasada işlem gören bir kavram haline gelmektedir. Risk ve tehlike arasındaki ilişki bumerang benzeri bir döngüyle açıklanabilmektedir. Bu döngüsel ilişki, riskin her an yeniden üretilebilen ve yeniden dağıtılabilen bir kategori olmasına yol açmaktadır. Riskin değerlendirilmesi, yönetilmesi ve dağıtılması ise neoliberal politikaların tehlikeyi metalaştırma sürecinin asli unsurunu oluşturmaktadır. Tehlike, belirli sınırlar içinde risk haline getirilerek rasyonelleştirilmektedir. Ceza hukuku teorisi içerisinde de esasen bu dinamik işlemektedir. Hazırlık hareketleri, teşebbüs ve izin verilen risk gibi kurumlar, tehlikenin merkezileştigi ve metalaştığı somut örnekleri

oluşturmaktadır. Bununla birlikte, ceza hukukunda asıl belirleyici olan kavramsal tercih geleneksel yapı içerisinde “tehlike” kavramı olmuştur. Tehlike suçları da bu bağlamda öne çıkmaktadır. Tehlikenin kimi zaman risk kavramıyla rasyonel bir içerikte, kimi zaman ise soyut ve varsayımsal biçimde kullanılması, çağdaş ceza hukuku teorisi tartışmalarında çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla tehlikenin suç teorisindeki işlevi hem somut hem de soyut nitelikleri dikkate alınarak farklı biçimlerde anlaşılabilmekte ve böylece kavramın hukuki anlamı çoğul, dinamik ve tartışmalı bir yapı kazanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, neoliberalizmin yapısal özelliği olarak tehlikenin merkezileşmesi ve metalaşması olgusu suç genel teorisindeki temel tehlike tartışmaları çerçevesinde ele alınmaktadır. Öncelikle tehlikenin metalaşmasının risk kavramını beraberinde getirdiği ve riskin tehlikenin ölçü birimi olarak kabul edilmesini zorunlu kıldığı açıklanmıştır. Ceza hukukunda da risk değerlendirme yöntemleri kullanılmakta ve bu kullanımların teorik karşılıkları bulunmaktadır. Böylece risk değerlendirme, ceza hukukunun dogmatik yapısına dâhil edilmiştir. Neoliberal politikalar, devlet ve sermayenin uluslararasılaşmasını beraberinde getirmiştir. Tehlike suçlarının yaygın biçimde kullanılmasının nedenlerinden biri de sermayenin uluslararasılaşmasıdır. Bu gelişme, korunan hukuki değer teorisinde kaydileşme eğilimini tetiklemektedir. Tehlike suçlarında korunan hukuki değer, daha geniş biçimde ele alınabilmekte ve sermayenin uluslararasılaşmasını zaman, mekân ve maddeyle doğrudan ilişki kurmaksızın kapsayabilmektedir. Uluslararasılaşma olgusunun, korunan hukuki değer teorisi tartışmaları bağlamında ele alınması da bu bağlantıyı açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim organize suçlar, terör, uyuşturucu, çevre ve bilişim suçlarına dair düzenlemeler tipik tehlike suçları örnekleri olarak, uluslararası kamu düzenini koruma amacı güden hukuki değerler üzerinden şekillenmiştir.⁶ Dolayısıyla tehlike suçlarının küresel bağlamda işlevi, yalnızca ulusal güvenlik değil uluslararası düzenin korunması haline gelmiş bulunmaktadır.

Çalışmanın son bölümü ise tehlike suçlarının hem geleneksel hem de çağdaş biçimlerini konu edinmiştir. Bu çerçevede, somut ve soyut tehlike suçları gibi klasik kategoriler ile risk suçları olarak adlandırılan yeni nesil tehlike suçları temel tartışma başlıkları olarak ele alınmıştır. Özellikle geleneksel tehlike suçları, meşrulukları bağlamında değerlendirilmiş; bu

⁶ Matthias Krüger, Die Entmaterialisierungstendenz beim Rechtsgutsbegriff, Duncker & Humblot-Berlin, 2000, s. 111.

değerlendirmede korunan hukuki değer ile suçun hareket unsuru üzerinde durulmuştur. Soyut tehlike suçlarının meşruiyetine ilişkin tartışmalarda, Kindhäuser'in yaklaşımı dikkat çekici bir perspektif sunması nedeniyle esas alınmıştır. Kindhäuser'e göre bu suç tiplerinin meşruluğu ile toplumsal düzeydeki güven ihtiyacının giderilmesi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Yazar, soyut tehlike suçlarını güven ihtiyacını karşılayan araçlar olarak değerlendirmektedir. Kindhäuser'in yaklaşımı, soyut tehlike suçlarının meşruiyetinin yalnızca dogmatik değil, sosyo-ekonomik bir gerekçeye dayandığını açıkça ortaya koymaktadır.

Tehlike suçları, yalnızca normatif bir düzenleme türü olarak değil, aynı zamanda modern güvenlik paradigmasının ve toplumsal kontrol mekanizmalarının hukuki görünümünü yansıtan araçlardır. Bu tezde, ceza hukukuna özgü kuramsal yapıların—örneğin korunan hukuki değer, netice, nedensellik bağı, fail, hareket ve suçun maddi konusu gibi kavramların—neoliberal güvenlik rejimiyle olan ilişkisi tartışılmıştır. Ancak çalışmada tehlike suçları, suç genel teorisinin bütün kurumları bakımından ele alınmamıştır. Dolayısıyla çalışma monografik bir özellik taşımamakta; yalnızca belirli kavram ve kurumlarda yoğunlaşmaktadır. Neoliberal politikaların tehlike suçları üzerindeki etkisinin, özellikle belirli kavram ve kurumlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Tezin temel argümanını somutlaştırmaya elverişli olmaları nedeniyle, bu etkiler korunan hukuki değer, hareket, netice, nedensellik bağı, fail ve suçun maddi konusu kurumları üzerinden incelenmiştir. Bu doğrultuda tehlike suçlarına ilişkin kuramsal bir profil geliştirilmiş; ceza hukukunun yapı taşları üzerinden yapılan çözümleme, tehlike suçlarının neoliberal politikalarla şekillenen yapısını sistematik biçimde ortaya koymuştur. Bu aynı zamanda ceza hukukunun dönüşümünü gösterecek bir kuramsal harita işlevi görmektedir.

Tehlike suçlarının yalnızca cezalandırıcı değil, aynı zamanda düzen kurucu bir rol üstlendiği gösterilmiştir. Sieber'in ceza hukukunun giderek "güvenlik hukuku"na evrildiği yönündeki tespiti, ceza hukukunun geniş bir toplumsal mühendislik aracı olarak da değerlendirilmesi gerekliliğini göstermektedir. Sonuç olarak, bu tez, ceza hukukunun dönüşümünü anlamaya yönelik normatif sınırların ötesine geçerek, hukuku toplumsal değişimle birlikte düşünen, eleştirel ve bütüncül bir yaklaşım benimsemektedir. Böylece tehlike suçlarının, neoliberal ekonomik politikalarla şekillenen risk toplumu söylemi bağlamında yeniden konumlandırılması hedeflenmektedir. Yaklaşımın, mevcut literatüre eleştirel bir katkı sağlaması ve ceza hukukunun pratikteki yönelimlerini anlamada yeni imkânlar açması mümkündür.

Sosyo-ekonomik yapıdaki değişimlerin ceza hukuku normlarını ve suç tanımlarını nasıl dönüştürdüğü göz önüne alındığında, tehlike suçlarının kullanım alanının daralması ya da tamamen gayrimeşru hale gelmesi gibi bir durumun söz konusu olamayacağı anlaşılmaktadır. Zira, bu tür suçlar, modern toplumlarda devletin güvenlik işlevini ve toplumsal düzenin sağlanmasını güvence altına almak için önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, tehlike suçlarının anlamı ve kapsamı, sadece ceza hukuku çerçevesinde değil, aynı zamanda toplumsal değişim ve risk algılamalarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, ceza hukuku sisteminde ilerleyen yıllarda ortaya çıkabilecek yeni dinamiklerin de öngörülmesine zemin hazırlamaktadır. Tezin amacı, ceza hukukundaki dönüşümü yalnızca akademik bir inceleme değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümle paralel bir şekilde değerlendiren bir perspektif sunmaktır. Bu sayede ceza hukukunun geleceği için eleştirel ve bütüncül bir öngörü geliştirilmektedir.

Ceza hukukunun, tehlike suçlarının kullanım alanına uygun şekilde ve bu suçların yaygın kullanımını sağlayacak biçimde dönüşmeye devam etmesi, sosyo-ekonomik yapıdaki dönüşümün doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, tehlike suçlarının yaygın kullanımı, temel hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi anlamına geldiği gerçeğini değiştirmemektedir. Fakat çalışmanın amacı, dönüşümün yapısal etkilerini eleştirel bir biçimde görünür kılmaktır. Bu bağlamda, dönüşümün kendisine odaklanılmalı ve doğrudan yapısal değişimin etkileri ele alınmalıdır.

Ana akım çalışmalarda, yapısal değişimin genellikle ihmal edilmesi ve liberal sosyo-ekonomik yapının gerektirdiği ceza hukuku norm ve ilkelerine göre yapılan çağrılar sıklıkla gözlemlenmektedir. Ancak, yapısal değişimlerin yaşandığı günümüzde, liberal çağrılar somut bir anlam taşımadığı söylenebilir. Sosyo-ekonomik yapının dönüşümü ile tehlike suçlarının gerekliliği arasında zorunlu bir ilişki olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca, teknolojik ve bilimsel ilerlemeler de tehlike suçlarının yapısına uygunluk taşımakta ve hareketin merkezileşmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum hem toplumsal hem de bilimsel anlamda tehlike suçlarının yaygınlaşmasının kaçınılmaz bir gerçeklik haline geldiğini göstermektedir. Sonuç olarak, öncelikle ceza hukukundaki dönüşümün kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak ardından bu dönüşümün ortaya çıkardığı sorunlara yönelik çözüm ve yaklaşım önerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Bu süreçte normatif, sosyo-ekonomik ve teknolojik dinamiklerin birlikte dikkate alınması, dönüşümün daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına olanak tanıyacaktır.

Ceza hukukunun yapısal dönüşümünü kavramak ve tehlike suçlarının giderek daha merkezi bir konuma yerleşmesinin sebeplerini açıklamak için özellikle Loïc Wacquant ile Prittwitz'in eserlerine başvurmak gerekir. Sosyolog kimliğiyle Wacquant, modern toplumlarda güvenlik, gözetim ve cezalandırma pratiklerini sosyo-ekonomik bağlamda çözümleyerek önemli kuramsal çerçeveler sunarken; ceza hukukçusu Prittwitz, çağdaş ceza hukukunun normatif dönüşümünü ve risk odaklı yeni yönelimlerini analitik bir bakışla ortaya koymaktadır. Wacquant'ın toplumsal dışlanma ile cezai kontrol arasındaki ilişkiyi açığa çıkaran yapısal yaklaşımı ile Prittwitz'in önleyici güvenlik mantığını eleştiren risk temelli perspektifi, ceza hukukunun geçirdiği dönüşümün yalnızca teknik ya da normatif değil, aynı zamanda ideolojik, sosyolojik ve ekonomik boyutlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu iki yaklaşımın kuramsal kesişimi, ceza hukukunun neoliberal güvenlik politikalarıyla şekillenen yapısının çok boyutlu olarak incelenmesini sağlamaktadır.

Çalışmanın kuramsal temelini oluşturan başlıca referanslardan bir diğeri yazarı Sieber'in yaklaşımı oluşturmaktadır. Sieber, sosyo-ekonomik yapıda yaşanan dönüşümün devlet kuramını da köklü biçimde yeniden tanımlanmasını zorunlu kıldığını ileri sürmektedir. Ceza hukuku, artık klasik anlamda bir yaptırım hukuku olmaktan çıkmış; riskin öngörülmesi, değerlendirilmesi ve dağıtılması işleviyle birlikte daha karmaşık bir yapı kazanmıştır. Dönüşümün sonucunda ceza hukuku, giderek özel hukuk normlarıyla iç içe geçmiş ve bu nedenle melez bir hukuki yapı arz eder hale gelmiştir. Bu yeni hukuki yapı "ceza hukuku" yerine "güvenlik hukuku" kavramı ile tanımlanmakta: İstihbarat hukuku, idare hukuku, medeni hukuk ve hatta savaş hukuku gibi çeşitli alanların belirli unsurlarının bir araya getirilmesiyle oluşan hibrit bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷ Dolayısıyla ceza hukuku çok katmanlı bir yapı kazanmakta ve disiplinler arası bir güvenlik rejimi mimarı olarak ele alınmayı gerektirmektedir. Başka bir ifadeyle, ceza hukuku hâlihazırda bir "metamorfoz" süreci yaşamaktadır.

Çalışmada ağırlıklı olarak Alman doktrinindeki temel eserlerden faydalanılmıştır. Özellikle, Cornelius Prittwitz'in *"Strafrecht und Risiko: Untersuchungen zur Krise von Strafrecht und Kriminalpolitik in der Risikogesellschaft"* başlıklı eseri, risk ve tehlike kavramları arasındaki ilişkiyi inşa etme noktasında çalışmamıza yön vermiş ve bu bağlamda temel

⁷ Ulrich Sieber, "Güvenlik Hukukunun Yeni Mimarisi -Global Risk Toplumunda Suç Kontrolü-", Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku, ed. Feridun Yenisey, Salih Oktar, Zehra Başer Doğan, çev. Erdem İzzet Külçür, Ankara, 2021, s. 389.

bir rehber işlevi görmüştür. Prittwitz'in eseri, ceza hukukunun yalnızca normatif bir çerçevede ele alınmaması gerektiğinin savunulması açısından hem normatif hem de sosyo-ekonomik bakış açılarını harmanlayarak geliştirdiği teorik yaklaşımıyla çalışmamıza önemli bir yön katmıştır. Ayrıca, Eric Hilgendorf'un editörlüğünü üstlendiği *"Gefahr und Risiko im (Straf-)Recht: Klärungsvorschläge aus Interdisziplinärer Perspektive"* adlı derleme, tehlike olgusunun disiplinlerarası bir perspektiften ele alınması gerektiği görüşünü pekiştirerek bu konuda yol gösterici olmuştur.

Tehlike suçlarına ilişkin teorik tartışmaların geliştirilmesinde başvuru alan diğer önemli eserler arasında, Urs Kindhäuser'in *"Gefährdung als Straftat"*, Wolfgang Wohlers'in *"Deliktstypen des Präventionsstrafrechts zur Dogmatik 'moderner' Gefährdungsdelikte"*, Eva Graul'un *"Abstrakte Gefährdungsdelikte und Präsumtionen im Strafrecht"* ve Frank Zieschang'ın *"Die Gefährdungsdelikte"* başlıklı çalışmaları yer almaktadır. Bu eserler, tehlike suçlarına dair teorik temellerin daha sağlam bir biçimde atılmasına önemli katkılar sağlamış ve çalışmanın gelişim sürecinde başvuru alan temel kaynaklar arasında önemli bir yer tutmuştur. Söz konusu eserler, özellikle tehlike suçlarının yapısını, işlevini ve bu suçların ceza hukukundaki yeri ile ilgili derinlemesine bir anlayış geliştirilmesine olanak tanımıştır. Alman doktrinde yararlanılan eserlerin sayısı, burada belirtilen başlıca eserlerle sınırlı olmamakla birlikte, bu kaynaklar, tehlike suçlarının kavramsal çerçevesinin ve normatif temelinin anlaşılması bakımından belirleyici olmuştur. Eserler, konunun daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi için gerekli teorik altyapıyı sunmuş ve metodolojik çerçevenin oluşturulmasında yol gösterici olmuştur.

Sosyo-ekonomik dönüşümü kavramsal bir bütünlük içinde anlamayı kolaylaştıran çalışmalar arasında Mark Neocleous'a ait *"Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi"*, *"Güvenliğin Eleştirisi"*, *"Savaş Erki Polis Erki"* ve *"Evrensel Hasım"* adlı eserleri öne çıkmaktadır. Bu çalışmalar, ceza hukuku ile neoliberal politikaların kesişim noktasını anlamada önemli bir katkı sağlamış ve neoliberalizmin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini incelememizi kolaylaştırmıştır. Ayrıca, Loic Wacquant'ın *"Three Steps to a Historical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism"*, *"Prisons and Poverty"*, *"Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity"* gibi eserleri, neoliberalizmin ceza hukuku ile olan ilişkisini derinlemesine incelememize olanak tanımıştır.

Türk ceza hukuku doktrinde ise, Osman Gazi Ünal'ın *"Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları"* ve Soner Demirtaş'ın *"Tehlike Suçları"* başlıklı eserleri, Türk ceza hukuku çerçevesinde tehlike suçları teorisi üzerine

yapılmış önemli çalışmalardır. Bu eserler, tehlike suçlarının teorik tartışmalarını şekillendiren kaynaklar arasında yer almıştır.

Bu çalışma gerek yöntemsel gerekse bakış açısı itibarıyla ceza hukuku literatüründeki geleneksel eserlerden ayrılmaktadır. Çalışmanın sunduğu sonuçlar, multidisipliner bir perspektif ve farklı yöntemsel yaklaşımlar barındırmaktadır. Çalışma monografik tehlike suçları teorisi eseri iddiasında değildir ve tehlike suçu olarak tanımlanmış özel suç tiplerinin içeriklerini ele almayı amaçlamamaktadır. Her bölüm, öncelikle bölümün amacı ve sorunun tespitine ilişkin bir girişle başlamakta, ardından konunun sınırları belirlenmekte ve bölüm sonunda, belirlenen amaç doğrultusunda değerlendirilmelere yer verilmektedir.

Bu bağlamda, çalışma şu ana başlıklar etrafında şekillendirilmiştir:

- Neoliberalizm ile tehlike kavramı arasındaki ilişkiyi inceleyerek neoliberalizmin, tehlikeyi bir zorunluluk olarak kabul etmesinin arkasındaki felsefi temelleri ortaya koymak,
- Tehlike ve risk arasındaki sürekli etkileşimi ve bunların ceza hukukundaki işlevini irdelemek,
- Risk değerlendirmesi ve araştırma yöntemlerinin, tehlikenin belirlenmesindeki rolünü ele almak,
- Tehlikenin merkezileşmesi ve metalaşması olgusunun neoliberalizmin temel gereksinimleri olan ilişkisini araştırmak,
- Ceza hukukunda tehlikenin merkezileşmesi ve metalaşması olgusunun, neoliberalizm ve risk yönetimi perspektifinden nasıl şekillendiğini incelemek,
- Tehlikenin merkezileşmesi ve metalaşmasının suç genel teorisi açısından tehlike suçlarındaki yansımalarını somutlaştırmak,
- Son olarak, ceza hukukundaki metamorfozu, tehlike suçları teorisi ve tehlike suçları türleri itibarıyla nesnel bir biçimde incelemek.

Çalışma, ceza hukukunun önemli bir kurumu olan tehlike suçlarının, özellikle ekonomik, teknolojik ve bilimsel gelişmelerle birlikte yaygınlaşmasının kaçınılmaz bir sonuç olduğunu göstermeyi ve bu suçların sosyo-ekonomik yapıyla olan uyumunu görünür kılmayı nihai hedef olarak belirlemektedir. Bu çerçevede çalışma, hem yöntemsel açıdan geleneksel yaklaşımlara alternatif sunmayı hem de ceza hukukundaki dönüşümün somutlaştırılmasına tehlike suçları bağlamında katkı sağlamayı amaçlamaktadır.